

[Ekobyggportalen](#)

Industrihampa-en nyttoväxt för 2000-talet

Textilhistoriker Git Skoglund föreläser om hampa

Bildörr i hampakomposit

Bildörrar, instrumentbräden, bussäten och byggmaterial är några av de industriprodukter som kan framställas av naturmaterialet hampa. Om detta och mycket mer berättade textilhistoriker Git Skoglund i ett föredrag som avslutade utställningen ” Hampa – en kulturväxt i tiden ” på Dalarö tullhus den trettonde augusti.

Med regnet smattrandes utanför fönstret och ett avlägset åskmuller i bakgrunden hade ett tjugotal åhörare samlats i det gamla tegelhuset för att lära sig mer om den till stora delar bortglömda nyttoväxten hampa(*Cannabis Sativa*).

Engagerat och sakkunnigt berättar forskare och textilhistoriker Git Skoglund hur växten tidigare odlats över hela världen och spelat en stor roll i den globala ekonomin. Hampan trängdes sedan undan av den billigare bomullen och råkade i vanrykte då den kom att förknippas med droganvändning. Men idag upplever hampan något av en rennäsans. Den kan användas i allt från byggstenar och textilier till fordonsinredning.

Hampan i historien

Hampan trivs särskilt bra i kalkrika och fuktiga jordar. I Sverige var hampodling speciellt vanlig i

Dalarna, Jämtland, på Gotland och i Västergötland. I Jämtland finns inte mindre än 42 platser som heter Hamptjärn och i de medeltida landskapslagarna kan man läsa om hur bönderna blev ålagda att betala skatt i hampa till prästerna. Även utländska ortsnamn som Hamptown och New Hampshire vittnar om forna dagars odling och beredning av växten.

Odlingarna skulle helst ligga nära vattendrag så att man lätt kunde bereda fibrerna genom rötning. Hampan användes främst till textilframställning och pappersproduktion. Av hampa gjorde man slitstarka och smutsavvisande skjortor, sänglinnen och särkar.

Ordet *canvas*, som idag används som ett generellt begrepp för segeldukstyg, kommer ursprungligen från det franska ordet *chanver*, de slitstarka vardagskläder av hampa som allmogens huvudsakligen bar. Kläder av lin användes endast till festligare tillfällen.

Pappersframställning var ett annat betydande användningsområde och den första tryckta bibeln, från 1400-talet, är faktiskt gjord av hamppapper. Hampan var speciellt viktig i maritima sammanhang där den brukades för att tillverka segel, rep och tåg. Stormaktstidens segelflotta hade knappast kunna fungera utan hampan, som dessutom blir starkare i vått tillstånd. Under 1600-talet importerades enorma mängder av växten. I Riga fanns, en av kungen utsedd inspektör, som kontrollerade hampanns kvalitet innan den skeppades över till Sverige. Segeldukarna från Holland och Frankrike ansågs ha särskilt god kvalitet och blev världsberömda.

Genom historien har det stormat en hel del runt växten och statsmakterna har antingen ställt krav på odling eller förbud. Det sägs att Napoleon startade krig mot Storbritannien för att säkra tillgången på hampa och många länder har tvingat sina bönder att odla växten så att de skulle stå väl rustade mot krig. USA var en storproducenterna. Till de mer kända plantageägarna hör George Washington som ursprungligen livnärde sig på att hampodling.

De första jeansen tillverkades av växten. Levi Strauss var en fransman som åkte till USA för att framställa arbetskläder till guldgrävarna. Då passade den slitstarka hampan som dessutom ger mjuka och behagliga textilier.

Hampans fall

Hampans fall inleddes i och med koloniseringen av tredje världen. Då man använde slavar på bomullsplantagen gick bomullen att framställa till en lägre kostnad. Man ville även få avsättning för andra kolonialprodukter som sisal och jute som gradvis ersatte hampan, trots att de är betydligt mindre hållbara. Det ledde också till att den tekniska utvecklingen runt hampan avstannade. Istället satsades pengar på att utveckla spinn- och vävmaskiner som var anpassade för bomullsproduktion. På 20- och 30-talet började framställningen av syntetfibrer som t.ex. nylon. Hampan motarbetades av de stora kemiföretagen som t.ex. Du Pont – ett företag som tillverkar plaster och fick patent på nylonet 1937.

Senare kom växten också att förknippas med marijuana och haschrökning och förlorade därmed sitt anseende som den nyttoväxt den huvudsakligen varit. Kopplingarna mellan växten och droganvändning är i själva verket en mycket sentida företeelse i Sverige. Trots en omfattande hampodling under flera århundraden förekommer ingen dokumentation före 1970-talet om att växten skulle ha använts i berusningssyfte. Det var först under hippieperioden, när svenska ungdomar begav sig till Indien, som fenomenet uppstod.

Droganvändningen sker genom att man torkar och röker bladen eller utvinnet hascholja, huvudsakligen från underarten *Cannabis India*. För nyttoanvändning är det istället fibrerna och

stjälkarna som används. Den industrihampa som odlas idag har så låg halt av berusningsmedlet THC att den är helt obrukbar som drog.

Ekologiska fördelar

Hampan har många miljömässiga fördelar. Det är en tålig och robust växt som kan odlas i de flesta växtzoner – även långt upp i norra Sverige då den tål frost och kyla. Den har en god resistens mot mögel, skadeinsekter och ogräs och behöver därför inte besprutas. Lämplig gödning är får- eller hästgödsel. Hampan växer snabbt och blir tre till fem meter hög. Det gör att ogräsen har svårt att hävda sig och jorden mellan plantorna är därför vanligen svart och ogräsfri. Dessutom verkar hampan jordförbättrande pga. av det omfattande rotsystemets uppluckrande effekt på myllan. Växten kan också suga upp gifter i jorden som t.ex. koppar.

Hampan idag

År 2002 trotsade den halländske bonden Ulf Hammarsten det mångåriga svenska förbudet att odla hampa genom att hänvisa till EU-lagstiftningen som tillät odling. Han skapade därmed en mediastorm runt växten. Idag är de svenska bestämmelserna ändrade och man får odla hampa för industriellt bruk – därav namnet industrihampa. Som nämnts är dagens industriella hampa helt obrukbar som drog. Inte heller kan några illegala plantor smygas in i odlingen, då industrihampan är mycket snabbväxande. Den slår därför snabbt ut andra växtkonkurrenter som droghampa.

Idag finns mellan 150-200 svenska hampodlare och odlingen sker på de historiska områdena. Teknisk utveckling av skördemaskiner, beredningsverk samt av logistik behövs för att produkten skall kunna nå ut brett. Den mesta hampan som odlas i Sverige idag används som biobränsle. Import av hampaprodukter sker också från Danmark och Tyskland, t.ex. i form av isolering, textilier och livsmedel.

Hampanns stora fördel är att den är både stark och lätt på samma gång. I inredningstextilier är den vida överlägsen bomullen då tyget blir tåligt och smutsavvisande medan bomullen drar åt sig smuts. Hampan kan också användas för plastframställning eller i bilsäten och instrumentbräden

I Volkswagens moderna variant av bubblan dominerar naturmaterial i inredningen och där har även hampa använts. En bilinredning i hampa står emot temperatursvängningar betydligt bättre än plast och ger en lättare bil som drar mindre bränsle men även ger större trafiksäkerhet eftersom den är mer formstabil.

Byggmaterial av hampa är t.ex. isolering, hampa-spånplattor, byggstenar och innertak. Hampa isolerar väl mot både kyla och ljud. Den innehåller inga kemikalier och väger mindre än mineralull. Den tar upp och avger fukt snabbt vilket ger ett jämnare inomhusklimat. Hampan sätter sig inte heller vilket gör att man slipper problem med köldbryggor.

I Frankrike gör man även byggstenar med hampa. Stenarna består av kalk och hampved. De är sju gånger lättare och fem gånger starkare än betongsten och motståndskraftiga mot fukt och mögel.

Om man odlar hampa på en hektar jord räcker det till ca 60 m³ bygg – och isoleringsmaterial. Det är tillräckligt för ett hus på 135 kvm.

Text: Cathrine Bülow